

ODPOWIEDZIALNOŚĆ WYKONAWCY ZA WADY PROJEKTOWE

Część 2.

Tomasz Sułkowski
ORCID: 0000-0002-9460-6964
Wspólnik zarządzający,
Kancelaria Prawa Gospodarczego
GRAVIS LEGAL GROUP

Artykuł został poświęcony kwestii odpowiedzialności wykonawcy budowlanego za wady dokumentacji projektowej i możliwości jej ustanowienia przez rozszerzenie odpowiedzialności wykonawcy budowlanego.

Asumpt do podjęcia tej problematyki daje fakt, iż w umowach o roboty budowlane, zarówno w zamówieniach publicznych, jak również na rynku prywatnym, pojawia się coraz więcej klauzul zmierzających do rozszerzenia odpowiedzialności wykonawcy umowy o roboty budowlane względem zamawiającego poza granice wskazane w art. 647 § 1 kodeksu cywilnego [1] (dalej k.c.) Chodzi o takie klauzule umowne, których skutkiem miałyby być przyjęcie przez wykonawcę obowiązków, których na podstawie przepisów ustawy (k.c.) nie musi on spełniać lub wprost są ulokowane po stronie inwestora. W szczególności dotyczy to przenoszenia na wykonawcę odpowiedzialności za okoliczności dotyczące wad projektowych i ich konsekwencje, jak na przykład nieterminowe wykonanie zobowiązania. W praktyce można to zauważyć w klauzulach widocznych we wzorcach umownych, dotyczących oświadczenia wykonawcy o dokonaniu weryfikacji dokumentacji projektowej i niezgłoszeniu w związku z tym żadnych zastrzeżeń przed zawarciem umowy o roboty budowlane. Coraz częściej z takim oświadczeniem wykonawcy zamawiający wiąże skutek w postaci przyjęcia przez wykonawcę odpowiedzialności za wady projektowe niezgłoszone przed zawarciem umowy (a także za ich konsekwencje w postaci m.in. nieterminowego wykonania kontraktu i poniesienia kosztów z tym związanych). Zdarza się, że zamawiający z ww. oświadczeniem wykonawcy wiąże skutek w postaci przyjęcia przez niego odpowiedzialności za „weryfikację” dokumentacji w zakresie ewentualnych wad projektowych.

Weryfikacja dokumentacji projektowej

Mając na względzie ilość specjalizacji zawodowych, jakie są konieczne do przygoto-

wania prawidłowo wykonanego opracowania projektowego, należy stwierdzić, iż oczekiwanie od wykonawcy weryfikacji dokumentacji projektowej należy uznać za bezpodstawne ze względu na przemawiające za tym argumenty w zakresie technicznym oraz prawnym. Dokumentację wykonują w zakresie swojej staranności zawodowej podmioty specjalistyczne, w szczególności biura projektowe. Te z kolei również posługują się podmiotami profesjonalnymi, takimi jak geodeci, geolodzy, konstruktorzy, projektanci instalacji elektrycznych, gazowych, niskoprądowych i wielu innych, którzy to w ramach swoich specjalizacji mają odpowiednią wiedzę, doświadczenie i kompetencje do projektowania. W tym zakresie podmioty wykonujące dokumentację branżowe posługują się wiedzą wysoce specjalistyczną w wybranych zakresach. Podkreślenia wymaga fakt, iż zwykle wykonawca prac budowlanych nie jest specjalistą w zakresie wykonania i weryfikacji dokumentacji projektowych. Z prawnego punktu widzenia przeniesienie na wykonawcę odpowiedzialności za wady projektowe byłoby wprost niezgodne z treścią art. 647 § 1 k.c. Skoro bowiem, jak wynika z tego przepisu, inwestor przygotowuje dokumentację projektową, to należy przyjąć, iż ponosi on odpowiedzialność za prawidłowość założeń w niej przyjętych oraz skutki nienależytego wykonania tego obowiązku, jak na przykład, konieczność przerwania prac w oczekiwaniu na uzupełnienia i zmiany dokumentacji. Zachodzi zatem pytanie, czy dopuszczalne jest przeniesienie odpowiedzialności za wady dokumentacji projektowej z inwestora na wykonawcę prac budowlanych.

Z perspektywy prawa

Rozszerzenie odpowiedzialności dłużnika w relacji zobowiązaniowej jest możliwe na podstawie artykułu 473 § 1 k.c., stanowiącego, iż

dłużnik może przez umowę przyjąć odpowiedzialność za niewykonanie lub za nienależyte wykonanie zobowiązania z powodu oznaczonych okoliczności, za które na mocy ustawy odpowiedzialności nie ponosi. Mowa tutaj o dłużniku, ponieważ w umowie o roboty budowlane obie strony są względem siebie wierzycielami i dłużnikami w zakresie różnych obowiązków (co z kolei wynika z artykułu 487 § 2 k.c.). Jak wynika z ww. przepisu, rozszerzenie odpowiedzialności dotyczy może „oznaczonych” okoliczności, zatem jest możliwe, aby dłużnik przyjął na siebie odpowiedzialność za dodatkowe okoliczności pod warunkiem precyzyjnego ich wskazania w treści umowy. W tym miejscu podkreślić należy, że zakres okoliczności, za jakie może na siebie przyjąć odpowiedzialność wykonawca budowlany, doznaje różnych ograniczeń.

Dająca się zauważyć w treści poszczególnych klauzul w umowach o roboty budowlane tendencja do przenoszenia odpowiedzialności na wykonawcę budowlanego za skutki wad projektowych spotyka się ze zdecydowaną krytyką orzecznictwa. Takie stanowisko zajęła m.in. Krajowa Izba Odwoławcza, stwierdzając, że „nie podziela się poglądu, iż wykonawca dobrowolnie może przejąć wszelkie obowiązki ustawowe, spoczywające na drugiej stronie umowy, a więc i odpowiedzialność, gdyż skrajnie prowadziłoby to do zawarcia umowy jednostronnie zobowiązującej. Przepis art. 473 § 1 k.c. nie dotyczy przejęcia odpowiedzialności przez wykonawcę za projektanta i za wady opracowanej przez projektanta dokumentacji (w sytuacji, gdy projektant nie jest stroną danej umowy i działa na zlecenie zamawiającego) i z wykonawcą robót nie wiąże go żaden stosunek umowny, w oparciu o który wykonawca mógłby poszukiwać rekompensaty z tytułu przyjętej wobec inwestora odpowiedzialności za skutki wad projektu” [2].

W obliczu powyższych argumentów należałoby rozważyć, czy w ogóle można skutecznie zawrzeć w umowie klauzulę umowną dotyczącą przyjęcia odpowiedzialności wykonawcy za wady dokumentacji projektowej oraz ich skutki, podczas gdy stanowiłoby to *de facto* przejście w tym zakresie roli i ryzyka zamawiającego w jednym z kluczowych jego obowiązków. W tym celu należy przywołać treść orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2013 r., w którym wskazano, iż: „rozszerzając na podstawie art. 473 § 1 k.c. odpowiedzialność dłużnika z tytułu kary umownej (art. 483 § 1 k.c.), strony muszą w umowie wyraźnie określić, za jakie inne – niż wynikające z ustawy – okoliczności dłużnik ma ponosić odpowiedzialność. Nie mogą to być okoliczności obciążające wierzyciela (art. 353 [1] k.c.)[3]”. Sąd Najwyższy w treści uzasadnienia zwrócił uwagę na fakt, iż zgodnie z art. 56 k.c., czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współzycia społecznego i ustalonych zwyczajów, a w świetle art. 353 [1] k.c. swoboda umów ograniczona jest właściwościami (naturą) stosunku prawnego, przepisami ustawy oraz zasadami współzycia społecznego. Strony zatem nie mogą w umowie tak rozszerzyć odpowiedzialności dłużnika z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania ani dotyczącej kary umownej, by jej zakres był sprzeczny z istotą (naturą) odpowiedzialności dłużnika za niewykonanie zobowiązania. Wskazać należy, iż jednym z podstawowych elementów owej natury stosunku zobowiązaniowego z umowy o roboty budowlane [4] jest ulokowanie odpowiedzialności za dokumentację projektową i ewentualne skutki jej nienależytego przygotowania po stronie inwestora. Zatem przeniesienie tej odpowiedzialności na wykonawcę stanowiłoby zaprzeczenie tej zasady.

Zamawiający ponosi odpowiedzialność

W świetle powyższego nie można więc przyjąć, że dłużnik (wykonawca) będzie odpowiedzialny z tytułu nienależytego wykonania zobowiązania także wtedy, gdy niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania jest spowodowane okolicznościami, za które odpowiedzialność ponosi wierzyciel (inwestor). Podobnie wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 22 listopada 2013 r., V ACa 442/13, LEX nr 1428086. W orzeczeniu Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 23 kwietnia 2013 r., I ACa 133/13, LEX nr 1375876 stwierdzono, iż z art. 651 k.c. nie da się wywieść obowiązku szczegółowego sprawdzania projektu przez wykonawcę i przyjęcia z tego tytułu odpowiedzialności [5].

Podobnie wypowiedział się w tej kwestii Sąd Najwyższy, stwierdzając, iż zgodnie

z art. 140 p.z.p. zakres świadczenia wykonawcy wynikający z umowy jest tożsamy z jego zobowiązaniem zawartym w ofercie, „za niedopuszczalne w szczególności należy uznać przerzucenie na wykonawcę odpowiedzialności za błędy, zaniechania i opóźnienia podjęcia decyzji bądź dostarczenia dokumentacji, wynikające z przyczyn leżących po stronie zamawiającego”[6].

Mając na względzie powyższe informacje, należy stwierdzić, iż należyte, w tym m. in. terminowe, wykonanie umowy o roboty budowlane zależy od spełnienia obowiązków zamawiającego w zakresie przygotowania dokumentacji projektowej. Stąd, gdyby dopuścić przeniesienie odpowiedzialności z tego tytułu na wykonawcę, oznaczałoby to sytuację, w której wykonawca umownie przyjmuje odpowiedzialność za konsekwencje wad i zaniechań w zakresie należytego spełnienia obowiązków przez wierzyciela [7]. Wnioski takie znajdują potwierdzenie również w orzecznictwie KIO [8].

Dodatkowo należy wskazać, iż zgodnie z art. 18 Prawa budowlanego [9] do obowiązków inwestora należy w szczególności zapewnienie opracowania projektu budowlanego. Obowiązki znajdujące się w wyżej wymienionym przepisie, jak wynika z określenia „w szczególności”, nie są jedynymi należącymi do inwestora, a tylko przykładowymi, jakie zwykle jest on zobowiązany wykonać [10]. Mając na uwadze powyższe oraz fakt, iż proces przygotowania inwestycji polega również na spełnieniu znacznej ilości bardzo szczegółowych wymagań określonych w odpowiednich przepisach, należy stwierdzić, iż dopuszczenie przenoszenia odpowiedzialności z tytułu jakości dokumentacji projektowej w pełnym zakresie na wykonawcę stanowiłoby całkowite przeniesienie odpowiedzialności z inwestora na wykonawcę, który wedle założeń ma obowiązek projekt odczytać i wykonać zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, natomiast a nie ponosić odpowiedzialność za jego wady i konsekwencje, jakie wywołują w procesie inwestycyjnym.

Jak wskazuje Sąd Najwyższy, niedopuszczalne są klauzule umowne, wskutek których wykonawca miałby ponosić odpowiedzialność z tytułu nienależytego wykonania umowy przez wierzyciela, również w wypadku, gdy do nienależytego wykonania umowy „doprowadzili” działania lub zaniechania zamawiającego, takie jak wadliwe przygotowanie dokumentacji projektowej, za które odpowiedzialny jest zgodnie z art. 647 k.c. zamawiający, niezależnie komu zlecono opracowanie projektu. W tej relacji to zamawiający ponosi odpowiedzialność względem wykonawcy za skutki wad projektowych, natomiast jego regres do jednostki projektowania jest kwestią zupełnie odrębną.

Wykonawca prac budowlanych nie jest specjalistą w zakresie wykonania i weryfikacji dokumentacji projektowych.

Podsumowanie

Jak wynika z przytoczonych argumentów, należy stwierdzić, iż modyfikacje ustawowej odpowiedzialności wykonawcy umowy o roboty budowlane są co do zasady możliwe. Należy mieć jednak na względzie, iż niektóre klauzule umowne, stanowiące naruszenie przepisów kodeksu cywilnego, mogą zostać uznane za bezskuteczne na podstawie art. 353 [1] k.c. w przypadkach, w których treść lub cel klauzul umownych sprzeciwiałby się właściwości (naturze) stosunku prawnego lub zasadom współzycia społecznego. Podobnie może zostać oceniona klauzula wprost sprzeczna z przepisami kodeksu cywilnego, albowiem zgodnie z art. 58 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna. W związku z powyższym należy stwierdzić, iż brak jest podstaw do uznania, że oświadczenie wykonawcy, iż zapoznał się z projektem, miałoby skutkować przyjęciem przez niego odpowiedzialności za wady projektowe oraz ich konsekwencje, jak nienależyte wykonanie umowy np. związane z nieterminowością. Wykonawca budowlany jako dłużnik zobowiązaniowy nie może ponosić negatywnych konsekwencji nienależytego wykonania obowiązków, jakie zobowiązany jest wykonać inwestor jako wierzyciel. A zatem nie jest dopuszczalne przyjęcie przez wykonawcę budowlanego odpowiedzialności za wady projektowe, jakie ujawniły się w projekcie dostarczonym przez inwestora i ich konsekwencje, jak np. prace dodatkowe lub przerwy w postępie prac, co często bywa przyczyną nieterminowego wykonania inwestycji budowlanych.

Podobnie jest z oświadczeniem wykonawcy, że dokonał weryfikacji projektowej i przyjmuje odpowiedzialność za wszelkie skutki jej wad lub braków. Tak też przedstawia się potencjalna kara umowna, jaką bywają obciążeni wykonawcy w sytuacji, gdy do nieterminowego wykonania zobowiązania doszło na skutek modyfikacji stosunków stron i przeszkód w realizacji prac budowlanych (przestoje robót budowlanych w oczekiwaniu na zmiany i uzupełnienia dokumentacji projektowej) właśnie z uwagi na zmiany, jakie okazały się konieczne do wprowadzenia w dokumentacji projektowej. Wykonawca nie odpowiada za nienależyte wykonanie umowy, gdy u podstaw takiej sytuacji legły okoliczności, za które wykonawca odpowiedzialności nie ponosi. Niedopuszczalne jest

Nie jest dopuszczalne przyjęcie przez wykonawcę budowlanego odpowiedzialności za wady projektowe, jakie ujawniły się w projekcie dostarczonym przez inwestora i ich konsekwencje.

na gruncie umowy o roboty budowlane przenoszenie na wykonawcę odpowiedzialności za okoliczności, które stanowią obowiązek wierzyciela w zakresie przygotowania dokumentacji projektowej.

Wydaje się, iż świadome stosowanie omawianych przepisów prawa w praktyce budowlanej może doprowadzić do zmniejszenia ilości sporów na rynku budowlanym oraz zwiększenia ilości terminowo ukończonych inwestycji budowlanych.

DOI: 10.5604/01.3001.0013.2850

Przypisy:

1. Ustawa z dnia 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U.2018.1025 t.j. z dnia 2018.05.29.
2. Zob. wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 2 marca 2010 r., KIO/UZP 184/10, LEX nr 653595.
3. Zob. tezę i uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2013 r., I CSK 748/12, OSNC 2014/6/67.
4. W umowach realizowanych w trybie „wybuduj”, gdzie projekt dostarcza inwestor.
5. Zob. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 20 grudnia 2012 r., I ACa 410/12, LEX nr 1254482, z tezą: „Brak jest też podstaw, by zakładać, że powód winien był zauważyć braki dokumentacji polegające na nieokreśleniu właściwej wysokości osadzenia parapetów, a następnie uwzględnić z pozwanym inwestorem rozwiązanie tego zagadnienia”.
6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2016 r., sygn. akt IV CSK 674/15, LEX nr 2093753.7.
7. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2013 r., I CSK 748/12, OSNC 2014/6/67.
8. Zob. tezę nr 6 w Wyroku Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 2 marca 2010 r., KIO/UZP 184/10, LEX nr 653595.
9. Ustawa Prawo Budowlane 7 lipca 1994 r. (Dz.U.2018.1202 t.j. z dnia 2018.06.22)
10. Plucińska-Filipowicz Alicja, Buliński Kamil i Filipowicz Tomasz. Art. 18. W: Prawo budowlane. Komentarz, wyd. III [online]. Wolters Kluwer Polska, 2019-01-27 04:06 [dostęp: 2019-03-04 18:54].

Streszczenie: Niedopuszczalne jest przeniesienie odpowiedzialności za konsekwencje wad projektowych z inwestora na wykonawcę. Nie można przyjąć, że wykonawca, na gruncie

umowy o roboty budowlane, przyjmuje na siebie odpowiedzialność za konsekwencje nienależytego wykonania obowiązków, jakie zobowiązany jest spełnić inwestor. Nie ponosi on też odpowiedzialności za konsekwencje wad dokumentacji projektowej.

Słowa kluczowe: klauzule umowne, dokumentacja projektowa, umowa o roboty budowlane

Abstract: CONTRACTUAL CLAUSES TRANSFERRING RESPONSIBILITY FOR PROJECT DEFECTS TO THE CONTRACTOR OF BUILDING WORKS

It is unacceptable to transfer responsibility for the consequences of design flaws from the investor to the contractor. It can not be assumed that the contractor, on the basis of a construction contract, assumes responsibility for the consequences of improper performance of obligations that the investor must meet. The Contractor is not responsible for the consequences of defects in the project documentation.

Keywords: contractual clauses, project documentation, contract for construction works

REKLAMA

65. Konferencja Naukowa Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN oraz Komitetu Nauki PZITB Krynica Zdrój, 15-20.09.2019 r.

Część problemowa

- Obsługa baz danych, Big Data
- Grafika komputerowa, wizualizacje 3D
- BIM - oprogramowanie
- Automatyzacja w budownictwie
- Druk 3D, skanery przestrzenne
- Projektowanie parametryczne
- GIS w budownictwie i planowaniu przestrzennym
- IoT - Internet rzeczy

Część ogólna

- Konstrukcje betonowe
- Konstrukcje metalowe
- Mechanika konstrukcji i materiałów
- Sesja posterowa
- Budownictwo hydrotechniczne
- Budownictwo ogólne
- Fizyka budowli
- Geotechnika
- Inżynieria materiałów budowlanych
- Inżynieria przedsięwzięć budowlanych
- Inżynieria komunikacyjna: mostowa i kolejowa